IX kadencja

KANCELARIA SEJMU
Biuro Komisji Sejmowych

PEŁNY ZAPIS PRZEBIEGU POSIEDZENIA

■ **KOMISJI POLITYKI SPOŁECZNEJ I RODZINY**

(NR 25)

z dnia 16 września 2020 r.

Pełny zapis przebiegu posiedzenia

Komisji Polityki Społecznej i Rodziny (nr 25)

16 września 2020 r.

Komisja Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, obradujące pod przewodnictwem poseł **Urszuli Ruseckiej (PiS)**, przewodniczącej Komisji, rozpatrzyła:

– zaopiniowanie dla Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sprawozdania z działalności Najwyższej Izby Kontroli w 2019 roku (druk nr 522) w zakresie działania Komisji.

W posiedzeniu udział wzięli: **Dariusz Rogowski** p.o. dyrektor Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Najwyższej Izby Kontroli, **Marek Wójcik** pełnomocnik zarządu Związku Miast Polskich.

W posiedzeniu udział wzięli pracownicy Kancelarii Sejmu: **Dariusz Lipski**, **Brygida Śliwka**, **Małgorzata Cholewa** – z sekretariatu Komisji w Biurze Komisji Sejmowych.

Przewodnicząca poseł Urszula Rusecka (PiS):

Dzień dobry. Witam na 25. posiedzeniu Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. W dzisiejszym porządku obrad mamy rozpatrzenie i zaopiniowanie dla Komisji do Spraw Kontroli Państwowej sprawozdania z działalności Najwyższej Izby Kontroli w 2019 r., druk nr 522, w zakresie działania Komisji. Witam wszystkich zebranych. Witam pana Dariusza Rogowskiego, dyrektora w Najwyższej Izbie Kontroli. Witam państwa posłów i przedstawicieli sekretariatu Komisji. Proszę o sprawdzenie kworum. Proszę o zagłosowanie, abyśmy sprawdzili, ilu posłów jest obecnych na sali. Myślę, że wszyscy są już zalogowani. Informuję również, że na sali plenarnej odbędzie się głosowanie, w związku z tym, jeżeli nie zakończymy jeszcze Komisji, na chwilę przerwiemy posiedzenie, aby posłowie mogli zagłosować.

Informuję, że posiedzenie będzie prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość. Informuję również, że zgłaszanie się do zabrania głosu w dyskusji przez posłów należy wysyłać pod adres mailowy: kpsr@sejm.gov.pl. Jednocześnie informuję, że poseł, zgodnie z art. 198 ust. 1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, potwierdza swoją obecność na posiedzeniu komisji lub podkomisji prowadzonych z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość poprzez zalogowanie się w systemie do głosowania oraz wydrukami udziału w głosowaniach.

Jak wygada kworum?

Sekretarz Komisji Dariusz Lipski:

24 osoby.

Przewodnicząca poseł Urszula Rusecka (PiS):

Do Sejmu wpłynęło sprawozdanie z działalności Najwyższej Izby Kontroli za rok 2019, zawarte w druku nr 522. Bardzo proszę pana dyrektora o przedstawienie sprawozdania z działalności.

P.o. dyrektor Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Najwyższej Izby Kontroli Dariusz Rogowski:

Dziękuję za udzielenie głosu. Pani przewodnicząca, Wysoka Komisjo, prezes Najwyższej Izby Kontroli, realizując obowiązek ustawowy, przedłożył Wysokiemu Sejmowi sprawozdanie z działalności NIK w 2019 r. W sprawozdaniu została opisana w sposób szczegółowy działalność kontrolna NIK w minionym roku. Odsyłając do tego dokumentu, informuję, że wyniki

i wnioski najważniejszych kontroli przedstawiono w rozdziale trzecim pt.: „Realizacja zadań państwa w świetle kontroli NIK”. Obszar właściwości Wysokiej Komisji w największym stopniu wypełnia opis w podrozdziale zatytułowanym: „Praca, zabezpieczenie społeczne, rodzina”, strony 121–128, jeśli chodzi o szczegóły. Nie będę więc rozwijał wszystkich wątków mających związek z działalnością NIK w minionym roku, jedynie tytułem uzupełnienia przekażę państwu kilka zdań na temat wyników kontroli bezpośrednio odnoszących się do spraw i problemów społecznych.

Szanowni państwo, szeroko rozumiane sprawy społeczne należą do tematów bardzo często podejmowanych przez Najwyższą Izbę Kontroli, zarówno przez Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny, jak i delegatury Najwyższej Izby Kontroli. Wskażę tylko, że w 2019 r. z tego obszaru NIK zrealizowała 9 kontroli, natomiast w 2020 r. zostaną opublikowane informacje o wynikach 6 kolejnych kontroli, które były realizowane w roku 2019.

W 2019 r. NIK przeprowadziła kontrolę pod nazwą: „Realizacja programu «Rodzina 500 plus»”, która wykazała, że gminy zgodnie z przeznaczeniem wykorzystywały środki przeznaczone w ramach programu, świadczenie wychowawcze było wypłacane terminowo, a jednostki realizujące to zadanie na bieżąco weryfikowały wykorzystanie środków oraz sprawowanie opieki nad dziećmi. W przypadku stwierdzenia niecelowego wydatkowania środków lub ich marnotrawienia wydawano decyzje odmawiające przyznania świadczenia lub wstrzymujące jego wypłatę, a także zmieniające świadczenie pieniężne na rzeczowe. Z ustaleń kontroli wynika, że świadczenia rzeczowe stanowiły jedynie 0,01% świadczeń, natomiast kwota nienależnie pobranych świadczeń wynosiła 0,18% wszystkich wypłaconych świadczeń.

Pani przewodnicząca, panie i panowie posłowie, sytuacja demograficzna w naszym kraju stawia przed Polską wyzwania związane z planowaniem i kształtowaniem polityki na rzecz aktywnego i zdrowego starzenia się. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na kontrolę NIK pod nazwą: „Realizacja rządowych programów na rzecz aktywności społecznej osób starszych”. Z ustaleń kontroli wynika, że realizowany w latach 2013–2017 rządowy „Program na rzecz aktywności społecznej osób starszych”, tzw. ASOS, nie osiągnął zakładanego celu, czyli poprawy jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywizację społeczną. Niewielka kwota środków przeznaczanych na poszczególne edycje programu nie pozwalała projektować działań spójnych, trwałych i efektywnych długofalowo. Wyniki kontroli wykazały, że tylko niespełna 30% realizowanych projektów było ukierunkowane na pobudzenie czynnej aktywności seniorów, natomiast najczęściej dofinansowywane były projekty obejmujące tzw. aktywność bierną, oznaczającą krótkotrwałe, jednorazowe działania polegające głównie na konsumpcji różnorodnych usług.

Szanowni państwo, w naszym kraju rośnie popyt na usługi placówek zapewniających całodobową opiekę osobom starszym, przewlekle chorym oraz niepełnosprawnym. Między innymi dlatego w 2019 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę pod nazwą: „Działania podejmowane przez wojewodę wobec placówek udzielających całodobowej opieki bez wymaganego zezwolenia”, podczas której stwierdzono, że działania wojewodów wobec takich placówek są nieskuteczne. Wojewodowie nie przeprowadzają wystarczającego rozpoznania i kontroli, co w ocenie NIK sprzyja powstawaniu szarej strefy w tym obszarze. Obowiązujące przepisy, mające przeciwdziałać powstawaniu i prowadzeniu nielegalnych placówek, są nieadekwatne do potrzeb i nie sprawdzają się w praktyce. Brakuje bowiem precyzyjnych uregulowań pozwalających na skuteczną reakcję w sytuacjach rażących zaniedbań lub świadczenia opieki z naruszeniem praw osób tam przebywających. Kontrole podejmowane przez wojewodów były zazwyczaj w reakcji na napływające skargi. Niemal nie występowały kontrole prewencyjne, co oznacza, że nadzór państwa nad takimi placówkami jest właściwie iluzoryczny.

Zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym samorządom jest organizowanie i świadczenie osobom z zaburzeniami psychicznymi specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Zadanie to jest realizowane przez środowiskowe domy samopomocy, których kontrolę pod nazwą: „Pomoc państwa realizowana w formie środowiskowych domów samopomocy udzielana osobom z zaburzeniami psychicz-

nymi" Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła w roku 2019. W ocenie NIK pomoc ta nie we wszystkich aspektach była prawidłowo zorganizowana i realizowana, a wspieranie funkcjonowania i rozwoju tego typu placówek było niewystarczające. Na koniec 2018 r. w blisko 8,5% powiatów nie funkcjonowała żadna tego typu placówka i mimo że w latach 2016–2018 wzrosła liczba środowiskowych domów samopomocy w skali całego kraju, nadal nie osiągnięto ustalonego przez ministra rodziny, pracy i polityki społecznej wskaźnika co najmniej jednego domu w każdym powiecie. Obniżył się również stopień zaspokajania potrzeb w zakresie korzystania z usług środowiskowych domów samopomocy, który na koniec 2018 r. wynosił 73,4% przy 79,2% w 2016 r.

Szanowni państwo, istotnym elementem polityki państwa jest pomoc społeczna realizowana przez powołane w tym celu ośrodki pomocy społecznej. Takie ośrodki działają w każdej gminie i zatrudniają prawie 20 tys. pracowników socjalnych. W 2019 r. NIK opublikowała wyniki kontroli pod nazwą „Organizacje i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach". NIK oceniła, że organizacje i warunki pracy tych pracowników nie pozwalają na pełną i skuteczną realizację zadań. Liczba zadań własnych i zleconych wykonywanych przez te ośrodki przekraczała ich możliwości kadrowe i finansowe, co skutkowało udzielaniem pomocy na podstawowym poziomie niemal wyłącznie dla najbardziej potrzebujących. Kontrola wykazała, że samorządy zatrudniają zbyt mało pracowników socjalnych, a ci, którzy pracują, nie mają wystarczającej ilości czasu na prowadzenie pracy socjalnej, głównie z nadmiaru pracy biurowej i zbyt dużej liczby podopiecznych. Z ustaleń kontroli wynika też, że zarówno w biurze, jak i w terenie pracownicy socjalni byli narażeni na kontakt z agresją fizyczną – wskazało na to prawie 50% pracowników – i werbalną – 86%. Warto nadmienić, że przy realizacji tej kontroli NIK nawiązała współpracę z Państwową Inspekcją Pracy. Kontrole PIP uzupełniły ustalenia poczynione przez NIK, w szczególności pogłębiając tematykę związaną z przestrzeganiem przepisów BHP.

Szczególnie trudną grupą wśród beneficjentów pomocy społecznej są byli więźniowie. W 2019 r. NIK opublikowała informację z kontroli pod nazwą „Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne". Zdaniem NIK skontrolowane ośrodki pomocy społecznej nie realizowały zadań w ramach długofalowej i wszechstronnej pomocy, umożliwiającej adaptację w społeczeństwie osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładów karnych, choć w skuteczny sposób zapewniały tym osobom pomoc doraźną, umożliwiającą zaspokajanie podstawowych potrzeb bytowych. Najszerszymi formami wsparcia tych osób były świadczenia pieniężne oraz posiłki. Osoby te bardzo rzadko korzystały natomiast ze wsparcia specjalistycznego: z pomocy psychologicznej skorzystało nieco ponad 3% osób, z poradnictwa rodzinnego jeszcze mniej, bo 2,3%, a z pomocy prawnej – zaledwie 0,1%.

Kolejną grupą osób otrzymujących wsparcie z pomocy społecznej są osoby bezdomne. NIK zrealizowała kontrolę poświęconą tej grupie osób pod nazwą „Działania wspierające i aktywizujące osoby bezdomne". W ocenie NIK działania podejmowane przez organy administracji rządowej, samorządowej oraz organizacje pozarządowe nie stanowią spójnego i skutecznego systemu, który zapewniałby wsparcie dla osób bezdomnych i ich aktywizację oraz prowadził do ich usamodzielnienia życiowego. Żaden ze skontrolowanych ośrodków pomocy społecznej nie był przygotowany do zapewnienia osobom bezdomnym tymczasowego schronienia we wszystkich formach określonych w ustawie, natomiast organizacje pozarządowe udzielające schronienia świadczyły usługi jedynie według własnego rozpoznania potrzeb. Wprowadzone w 2016 r. rozwiązania, ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej tych osób, a docelowo wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej, nie funkcjonowały prawidłowo.

W naszym kraju zdecydowana większość osób niepełnosprawnych pozostaje poza rynkiem pracy. Z tego względu NIK przeprowadziła kontrolę „Zatrudnianie osób niepełnosprawnych przez administrację publiczną i państwowe osoby prawne". Kontrola wykazała, że ponad 77% pracodawców publicznych nie podejmowało dodatkowych inicjatyw ukierunkowanych na zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, prawa do pracy oraz zdobywania doświadczenia zawodowego. Z ustaleń kontroli wynika, że średni wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych był

niski i wynosił zaledwie 3%. Blisko 46% skontrolowanych pracodawców nie przestrzegało praw pracowników z niepełnosprawnościami, określonych w przepisach ustawy o rehabilitacji oraz Kodeksie pracy. Dodatkowo uczestniczący w tej kontroli inspektorzy Państwowej Inspekcji Pracy stwierdzili nieprawidłowości dotyczące między innymi: ewidencjonowania czasu pracy, określenia warunków pracy oraz wykorzystania urlopu wypoczynkowego tych osób.

Szanowni państwo, poza przywołanymi kontrolami w 2019 r. NIK przeprowadziła również inne kontrole będące w gestii Wysokiej Komisji, takie jak: „Pomoc świadczona przez gminy osobom żyjącym w ubóstwie", „Realizacja zadań zlecanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych organizacjom pozarządowym", „Opieka nad dziećmi w pogotowiach opiekuńczych i rodzinnych", „Wsparcie dla potrzebujących schronienia matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży", „System wsparcia opiekunów dorosłych osób niesamodzielnych" oraz „Przeciwdziałanie depopulacji Opolszczyzny". Wyniki tych kontroli będą prezentowane w sprawozdaniu z działalności NIK w 2020 r. Plan pracy na 2020 r. przewiduje – i takie kontrole są obecnie realizowane – wykonywanie zadań w zakresie interwencji kryzysowej przez powiaty, pomoc udzielaną rodzinom zastępczym przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, rehabilitację leczniczą realizowaną przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w ramach prewencji rentowej, działalność Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – Państwowego Instytutu Badawczego, w tym realizację programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy", realizację kompleksowego programu wsparcia rodzin „Za życiem" oraz uznawanie kwalifikacji zawodowych obcokrajowców spoza Unii Europejskiej. Dziękuję bardzo.

Przewodnicząca poseł Urszula Rusecka (PiS):

Bardzo dziękuję, panie dyrektorze. Otwieram dyskusję. Czy ktoś z państwa chce zabrać głos? Bardzo proszę, pan poseł.

Poseł Przemysław Koperski (Lewica):

Panie dyrektorze, mam pytanie dotyczące wniosku *de lege ferenda*, który państwo formułują w swoim sprawozdaniu. Wynika z niego, że w ostatnich latach złożyliście ponad 300 wniosków, w tym 50 zostało zrealizowanych. Nie będę pana dopytywał o poszczególne wnioski, gdyż one są w raporcie. Interesuje mnie, jakie są przyczyny, dlaczego dwie trzecie wniosków nie zostało zrealizowane? To jest istota mojego pytania. Czy są przeszkody natury formalnej, prawnej, czy może nie ma woli? Jak to wygląda z państwa strony?

Przewodnicząca poseł Urszula Rusecka (PiS):

Chwileczkę, może przyjmiemy formułę, że najpierw zadajemy pytania, a następnie są odpowiedzi. Czy ktoś jeszcze chciałby zabrać głos w dyskusji? Czy mamy zgłoszenie internetowe? Nie mamy, zatem bardzo proszę.

P.o. dyrektor Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny NIK Dariusz Rogowski Dariusz Rogowski:

Wysoka Komisjo, panie pośle, trudno mi odpowiedzieć precyzyjnie na pana pytanie. Podejrzewam, że przyczyny mogą leżeć we wszystkich aspektach, które pan wymienił. Nie monitoruję na bieżąco wszystkich wniosków *de lege ferenda*, ale one są skierowane, mają swoich adresatów. Sytuacja jest trochę podobna do recepty wydawanej przez lekarza – to, czy pacjent wykupuje leki, stosuje się do wytycznych, jest inną sprawą. Mamy kontrole sprawdzające, szczególnie jeżeli chodzi o wnioski *de lege ferenda*, które mają na celu ustalenie stanu realizacji wniosków, ewentualnie wtedy, gdy po pewnym okresie funkcjonowania danego systemu wnioski nadal się powtarzają, oceny są podobne i aktualne. Dziękuję.

Przewodnicząca poseł Urszula Rusecka (PiS):

Dziękuję. Skoro nie ma więcej pytań, zamykam dyskusję. Proponuję, aby Komisja pozytywnie zaopiniowała sprawozdanie zawarte w druku nr 522. Jeżeli nie usłyszę sprzeciwu, uznam, że Komisja pozytywnie zaopiniowała powyższe sprawozdanie. Nie słyszę sprzeciwu.

Na tym wyczerpaliśmy porządek dzisiejszego posiedzenia. Dziękuję wszystkim za udział w posiedzeniu Komisji.